

گزارش

جنگ روایت ها.. جنجال مذهبی و قومی تازه در فضای عراق

23 ژوئن 2024 م

RASANAHA
المعهد الدولي للدراسات الإيرانية
International Institute for Iranian Studies

در اقدامی جنجال برانگیز، پارلمان عراق با خواست مقتدی صدر رهبر جریان صدر موافقت کرد و روز هجدهم ذی الحجه را به عنوان «روزیا عید غدیر» در قانون تعطیلات رسمی کشور درج کرد. بعد از طرح درخواست مقتدی صدر، فراخوانهایی با انگیزه های مذهبی و قومی در مخالفت با آن صادر شد و برای جلوگیری از تحمیل روایت شیعی بر روایت های سایر مذاهب و اقوام شیعی در عراق، جریان های سنی نیز خواهان تعطیلی رسمی سالروز «سقیفه بنی ساعده» در کشور شدند و جوامع کردی و ترکمنی نیز خواستند که مناسبت های مهم مربوط به آنها نیز در شمار تعطیلات رسمی کشور درج شوند.

حال این نگرانی وجود دارد که مبدا عراق که چندین قوم و مذهب را در خود جای داده است، با ورود به هزارتوی مذهبی و قومی، بار دیگر در آتش فرقه ای تازه ای بسوزد. تکرار سناریوی جنگ های مذهبی که چند سال قبل تلفات جانی زیادی بر جای گذاشت، سؤالاتی از این قبیل را مطرح می کند: چه عواملی سبب شد که پارلمان عراق تعطیلی عید غدیر را تصویب کند؟ ابعاد و پیامدهای عقیدتی و سیاسی تحمیل روایت شیعی در عراق چیست؟ تأثیر این مسأله بر آینده رابطه میان جریان صدر و «چارچوب هماهنگی» از یک طرف، و ائتلاف های سنی و کردی از دیگر سو، در انتخابات آینده پارلمان چیست؟ بازتاب آن بر آینده رقابت شیعی - شیعی و بر نفوذ ایران در عراق و همچنین بر آینده دولت عراق چیست؟

نخست: جزئیات جنگ روایت های مذهبی و قومی

عراق به خاطر بحران های پیچیده ناشی از دخالت های خارجی مخصوصاً دخالت های ایران و نیز مشارکت شبه نظامیان مورد حمایت ایران در جنگ های منطقه ای کنونی، در مرحله سرنوشت سازی از تاریخ معاصر قرار گرفته است. در عین حال، جنگ روایت های مذهبی و قومی بحران تازه و و خیمی را در این کشور رقم زده است و هر آینه بیم آن می رود که بار دیگر کشور را به سوی جنگ های مذهبی و قومی که در گذشته خسارت های جانی و مالی هنگفتی بر کشور تحمیل کرد، سوق دهد. اکنون به مهمترین ویژگی های جنگ تازه روایتها در عراق می پردازیم:

یک. پافشاری شیعه بر تحمیل روایت تاریخی خود بر سایر مذاهب کشور

تلاش‌های صدر برای تحمیل روایت شیعی بر سایر مذاهب و اقوام کشور، جنجال‌های تازه‌ای را در فضای کشور به راه انداخته است. او در [سخنرانی تلویزیونی](#) در 17 می 2024 خواهان درج «روزیا عید غدیر» در شمار تعطیلات رسمی کشور شد. گفتنی است که بر اساس روایت شیعه، پیامبر (صلی الله علیه و سلم) در روز هجدهم ذی الحجه درباره خلافت علی ابن ابی طالب توصیه نموده است. و شیعیان هر ساله این روز را به عنوان عید غدیر گرامی می‌دارند.

صدر در اقدامی غیر واقع بینانه و بدون در نظر گرفتن سایر روایت‌های تاریخی در عراق، مدعی شد که به نمایندگی از همه ملت عراق با تمام مذاهب و اقوام آن این خواسته را تکرار می‌کند. او [گفت](#): « بنا به خواست ملت و اکثریت جریان‌های میانه رو از همه مذاهب، مجلس نمایندگان باید قانون تعطیلی روز هجدهم ذی الحجه یعنی عید غدیر تصویب کند تا این روز برای تمام عراقی‌ها با هر گرایش و عقیده‌ای، به عنوان یک تعطیلی رسمی کشور باشد.

صدر برای اینکه پارلمان را در مورد تصویب این قانون تحت فشار قرار دهد، برای پیروان خود فراخوان داد تا آنان را برای حضور در خیابانها بسیج کند. از این رو، استان‌های با اکثریت شیعی، شاهد حضور گسترده شیعیان و پیروان صدر در نمازهای جمعه بود». صدر برای اینکه فشار بر پارلمان را تشدید کند، [گفت](#): «اگر نمایندگان پارلمان - چه شیعه و چه سنی - با تعطیلی عید غدیر موافقت نکنند، [پس برای دشمنی با محمد و علی مهیا شوند](#)».

در راستای حمایت از خواست صدر، و به منظور بسیج شیعیان و فشار بر پارلمان برای تصویب قانون عید غدیر، حازم الاعرجی در خطبه‌های نماز جمعه بغداد [گفت](#): « این عید، یک دستور الهی به پیامبرش است که [ولایت امیر المؤمنین را ابلاغ کند](#). این دستور خداوند به پیامبرش است. و پیامبر نیز این دستور را ابلاغ کرد.

فشارهای صدر و پیروانش به ثمر نشست و چندی نگذشت که [پارلمان عراق با اکثریت شیعی](#) «چارچوب هماهنگی» که برخی از جریان‌های شیعی وفادار به تهران را در میان خود دارد، در روز 22 می 2024 میلادی به خواست صدر مبنی بر گنجاندن «عید غدیر» در قانون تعطیلات رسمی کشور، تمکین کرد^(*)..

طنز تلخ در مورد قانون جدید تعطیلات اینجاست که علاوه بر تعطیلی «عید غدیر»، سه عید مخصوص یهودیان که پیروان چندانی در عراق ندارند نیز دیده می شود که عبارتند از: «یک روز برای روز کفاره (یوم کیپور)، دوروز عید فصح و دوروز جشن آلونک ها»؛ این در حالیست که در قانون جدید هیچ یادی از سالروز تأسیس جمهوری عراق که با 14 جولای هر سال مصادف است، به میان نیامده است.

دو. انتقادهای محافل سنی نسبت به تحمیل روایت شیعی

دو مسأله به وخامت جنگ روایتها دامن زد. مسأله اول، مخالفت و انتقادهای چندین نیروی سنی عراق با تعطیلی عید غدیر بود. «مجمع فقهی عراق» به عنوان مرجعیت دینی سنی و همچنین «حزب اسلامی عراق» به رهبری رشید العزاوی، «ائتلاف السیاده» به رهبری خمیس الخنجر، ائتلاف «متحدون» به رهبری اسامه النجیفی رئیس اسبق پارلمان عراق و «ائتلاف عزم» به ریاست مثنی السامرائی این اقدام پارلمان در تعطیلی عید غدیر را مورد انتقاد قرار دادند.

مسأله دومی که به وخامت جنگ روایتها دامن زد، اقدام به مثل نمایندگان سنی بود که خواهان گنجاندن سالروز «روز سقیفه بنی ساعده» در تعطیلات رسمی کشور شدند. گفتنی است روز سقیفه بنی ساعده، همان روزی است که بعد از وفات پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و سلم) مسلمانان، با ابوبکر صدیق به عنوان خلیفه مسلمین بیعت کردند.

در مقابل این اقدام شیعیان برای تحمیل روایت شیعی، محافل سنی نیز در استانهای سنی نشین از تریبون نماز جمعه از خطرهای تلاش شیعیان پرده برداشتند. عبد الوهاب السامرائی خطیب مجسد ابوحنیفه بغداد با بیان اینکه تعطیلی عید غدیر به معنای تثبیت روایت شیعی و هویت فرعی وزدودن بقیه هویتهای ملی است، هشدار داد که تعطیلی «عید غدیر» می تواند شعله های آتش فتنه فاجعه باری را در کشور برافروزد؛ وی در ادامه گفت: ما قبول نداریم و رضایت نمی دهیم.. یا یک هویت شهروندی برای همه عراقی ها تعیین شود و یا اینکه تمام هویت ها محترم شمرده شود. در مقابل تعطیلی روز غدیر، روز سقیفه و روز تعیین امیر المؤمنین عمر بن الخطاب نیز باید در قانون تعطیلات رسمی گنجانده شود.

همچنین ائتلاف سنی «متحدون» با انتقاد از اینکه پارلمان در این شرایط حساس و سرنوشت ساز کشور که نظام سیاسی در حل بحرانهای پیچیده کشور ناکام مانده است، هم و غم خود را صرف تعطیل کردن «عید غدیر» می کند، افزود: ماهیت مرحله کنونی ایجاب می کند که عراقی ها به دنبال مشترکات باشند نه اینکه هم و غم خود را صرف تحمیل روایتهای مذهبی کنند که در طول تاریخ به جنگهای مذهبی دامن زده است؛ به ویژه اینکه «عید غدیر» بر اساس روایت شیعی عید ولایت است؛ روایتی که طبق آنچه ائتلاف متحدون می گوید، تمام کسانی که ماجرای غدیر و ولایت را قبول ندارند، کافر می داند. یعنی - بنا بر ادعای متحدون - روایت شیعی نیمی از ملت عراق را کافر می داند.

به طور خلاصه، جریانهای سنی نگرانند که مبادا تعطیلی عید غدیر به اختلافات مذهبی دامن بزند و به تعطیلات ملی، ماهیت فرقه ای و قومی ببخشد. و ما به خاطر وجود ده ها مذهب و قوم در عراق، شاهد ده ها تعطیلی در این کشور باشیم. این در حالیست که قانون عراق به استانها اجازه داده است به مناسبتهاى مختلفى چون «روز غدیر، روز سقیفه و روز شهید ترکمانی» و غیره، صرفاً برای ساکنان همان استان مورد نظر تعطیلی اعلام کند.

جا دارد به این نکته نیز اشاره کنیم که وجود جریانهای سنی هم نتوانست مانع تصویب این قانون در پارلمان شود؛ زیرا فراکسیون سنی که از لحاظ سیاسی به حاشیه رانده شده است، در پارلمان چندان اقتدار و ابزار تأثیرگذاری ندارد و نمی تواند در مقابل خواست فراکسیون اکثریت شیعی مقاومت کرده و مطالبات جامعه سنی را دنبال کند. اهل سنت آن وقایع بزرگ را از یاد نبرده اند که بعد از سقوط صدام حسین شبه نظامیان فرقه گرا در سرتاسر عراق برای حذف وجود سنی کمر همت بستند. از جمله شبه نظامیانی که در این جریان مشارکت داشتند، «جیش المهدی» بود که در آن زمان توسط صدر رهبری می شد. در نتیجه، در سایه غیاب رهبران سنی تأثیرگذار در عراق عموماً و در جامعه سنی خصوصاً، اهل سنت گزینه های زیادی در اختیار ندارند. و در بسیاری موارد ارتباط میان اهل سنت و شیعه یا بسیار ضعیف

است و یا اصلاً وجود ندارد و همین امر حساسیت هر کدام نسبت به دیگری را برانگیخته است.

سه. مخالفت جوامع کرد و ترکمن با روایت شیعی:

جامعه کرد و جامعه ترکمن با اینکه می دانند طرحهای آنها در پارلمان با موانع زیادی روبرو خواهد شد، اما از همان تاکتیک شیعی نسخه برداری کردند و خواهان تصویب مناسبیت های مهم کردی و ترکمنی به عنوان تعطیلات رسمی کشور شدند:

_ فراکسیون « حزب اتحاد ملی کردستان » از پارلمان خواست تا روز 16 مارس روز بمباران شیمیایی حلبچه و روز 14 آوریل سالروز عملیات انفال (*) و کشتار جمعی را در شمار تعطیلات رسمی در سرتاسر عراق بگنجانند.

_ فراکسیون ترکمن در پارلمان نیز پیشنهاد خود مبنی بر درج روز « شهید ترکمنی » را در قانون تعطیلات رسمی کشور، به پارلمان تقدیم کرد. گفتنی است صدام حسین در 16 ژانویه سال 1980 میلادی تعدادی از رهبران ترکمن را اعدام کرد و ترکمنها هر ساله این روز را گرامی می دارند.

دوم: ابعاد تاریخی و ایدئولوژیک تحمیل روایت شیعی

شیعیان هر ساله، روز هجدهم ذی الحجه را جشن می گیرند. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و سلم) در چنین روزی بعد از اینکه از مناسک حج فارغ شد، در منطقه ای که « غدیر خم » نام دارد به صحابه فرمود: « هرکس که من مولای او هستم، پس علی مولای اوست ». برداشت شیعه از این حدیث این است که پیامبر، پسر عموی خود یعنی علی را بعد از خود به خلافت و جانشینی منصوب کرده است. شیعه بر این باور است که ثبوت این روایت یقینی و دلالت آن نیز قطعی است. اما اهل سنت چنین برداشتی از این روایت را قبول ندارند و در رد چنین برداشتی، چندین دلیل می آورند که عبارتند از:

اول: این روایت آحاد است و نمی توان در مسائل قطعی از آن استفاده کرد و امامت در نزد جمهور شیعه دوازده امامی از مسائل قطعی است.

دوم: این روایت در صورت صحت، دلالت ظنی دارد نه قطعی. زیرا در آن به خلافت علی بعد از پیامبر (صلی الله علیه و سلم) تصریح نشده است. و

نهایت چیزی که از آن برداشت می شود این است که پیامبر از علی تعریف و تجمید کرده است همانطور که در احادیث زیادی از افراد دیگری نیز تعریف و تمجید کرده است. البته برخی از شیعیان دوازده امامی نیز بر این باورند که دلالت این حدیث قطعی نیست بلکه ظنی است. از این رو، این حدیث در مورد نص بر امامت علی حجیت ندارد. «سید مرتضی» بر این باور است که فهم صحابه از این حدیث، از باب ضرورت نبوده بلکه احتمالاً از باب استدلال چنین فهمی از آن کرده اند. از این رو، علم به آن ضروری نیست بلکه نظری است.

سوم: این روایت از منظری دیگر، حجتی علیه جماعت شیعه است؛ زیرا برخلاف آنچه شیعیان دوازده امامی معتقدند، در این روایت در مورد وراثتی بودن امامت در میان فرزندان فاطمه تصریحی نشده است.

اما جمهور علمای اهل سنت، فهم جماعت شیعه از این روایت را نادرست می دانند. رازی بر این باور است که این حدیث از لحاظ ثبوت، دلالت و نیز از ناحیه لغت ظنی است. رازی ثابت کرده است که منظور این حدیث، همانا وجوب محبت علی (رضی الله عنه) و یقین به سلامت باطن اوست. اما از این حدیث نمی توان نص بر امامت و عصمت علی را فهمید. غزالی نیز درباره الفاظ این حدیث می گوید: «الفاظ این حدیث قابل تأویل است و از طریق آحاد روایت شده است.

پس اختلاف صرفاً یک اختلاف سیاسی نیست. بلکه یک اختلاف علمی در مورد ثبوت روایات، روشهای فهم آن است که به سیاست نیز مربوط می شود. و اختلافات تاریخی و مذهبی به شکاف میان دو طرف دامن زده است. در اینگونه موارد دو طرف باید به مبادی و اصول عمومی و قوانین دولت مدرن رجوع کنند.

اما در سایه وضعیت ناآرام و مناقشات سیاسی، رجوع به رخدادها و مناسبتهای تاریخی و بازتولید همان گفتمانها، جنجالهای گسترده ای را خلق کرده است. زیرا این مناسبتهای مذهبی اصل اختلافات تاریخی و جوهری میان شیعه و سنی در مورد اینکه «چه کسی به خلافت شایسته تر است» را زنده می کند. «روز غدیر» و «روز سقیفه» هر کدام دلالتهایی در مورد اینکه چه کسی به خلافت شایسته تر است، دارند. طبق روایت شیعی، «روز غدیر» مربوط

به ولایت و جانشینی علی بعد از پیامبر (صلی الله علیه و سلم) است. این در حالیست که بر اساس روایت اهل سنت، روز سقیفه به این واقعه اشاره دارد که یاران پیامبر (صلی الله علیه و سلم) ابوبکر صدیق را به عنوان خلیفه مسلمین برگزیدند. و این ریشه اختلافات تاریخی میان شیعه و سنی است. در نتیجه، تصویب «عید غدیر» به عنوان یک قانون، یعنی پذیرفتن عملی روایت مذهبی شیعی که در روایت سنی اصلاً جایگاهی ندارد.

سوم: پیامدهای سیاسی تحمیل روایت شیعی

یک. گامی در راستای تثبیت هویت شیعی

به باور بسیاری از ناظران، تصویب تعطیلی «عید غدیر» گامی در راستای تقویت هویت شیعه در عراق است که در طول تاریخ هویت عربی اسلامی داشته است. این اقدام به جامعه شیعه امکان می دهد که روایت و آداب و رسوم خود را بر روایتها و آداب و رسوم سایر مذاهب و اقوام برتری بخشد و جامعه را برای پذیرش هویت شیعی آماده سازد. تا پیاده سازی اهداف طرحهای شیعی داخلی و خارجی را تسهیل سازد. این امر، نقش روحانیون دینی در تثبیت هویت شیعی بعد از انقلاب را به اذهان متبادری سازد.

دو. تفسیر بحران ناکارآمدی نظام عراق:

بحرانهای متعددی که عراق از سالیان قبل با آنها دست و پنجه نرم می کند، از یک مشکل واقعی حکایت دارد که نظام سیاسی عراق را درگیر خود کرده است و آن همانا تسلط جامعه شیعی است که از سال 2003 میلادی بر این کشور سایه انداخته است. به باور کارشناسان ناکارآمدی نظام در حل بحرانها و حفظ امنیت و ثبات کشور عوامل متعددی دارد که برخی ساختاری، برخی دیگر داخلی و عده ای هم خارجی هستند. اما تحولات مربوط به تعطیلی «عید غدیر» از عوامل دیگری نیز پرده برداشت که مانع ناکارآمدی نظام عراقی زیر سلطه جامعه شیعی می شوند از جمله این عوامل می توان به نبود یک برنامه ملی در سطح کشور و نبود یک هویت ملی برای تمام جامعه عراق اشاره کرد که در این صورت عرصه برای جولان برنامه های فرقه گرایانه در خدمت هویت فرعی و یا هویت مذهب شیعی و راهبرد توسعه طلبانه ایران را فراهم می کند. به همین علت است که نظام به خدمت اهداف سیاسی

شیعی که با برنامه های ایران ارتباط دارد، پرداخته و از کارکردهای اصلی خود بازمانده است. این وضعیت، در نهایت به تثبیت هویت شیعی منجر می شود که به نوبه خود در پیشبرد طرحهای توسعه طلبانه ایران و تداوم نفوذ ایران در عراق کمک می کند.

سه. تقویت زمینه های جنگهای فرقه ای و قومی

این اقدام صدر در پناه گرفتن پشت ادبیات سنتی شیعی و سنگ گرفتن پشت میراث شیعی هرچند که ممکن است در سایه نظامهای پیشا مدرن قابل توجیه باشد، اما در سایه دولت مدرن و فرهنگ ساختار حاکمیتی متضمن حقوق و آزادیها، بسیار خطرناک است. در گذشته به خاطر روز عاشورا و روز غدیر، درگیریهایی در بغداد روی داد که به کشته شدن ده ها تن از دو طرف منجر شد و نزدیک بود به جنگ مذهبی منجر شود اما ظاهراً سیاستمداران معاصر از آن درس عبرت نگرفته اند.

به عبارت دیگر، در جامعه ای که اقوام و مذاهب مختلف را در خود جای داده است، فرصت های جنگ مذهبی را تقویت می کند که جزویرانی و نابودی منابع و سرمایه های مادی و انسانی، و خامت بحرانهای سیاسی و اقتصادی و امنیتی و خدماتی و فروپاشی نهادهای دولت هیچ ره آوردی ندارد. و در شرایط بی ثبات کنونی که عراق با بحرانهای بی سابقه ای دست به گریبان است و به خاطر ورود شبه نظامیان مورد حمایت ایران در جنگهای منطقه ای و حمله به اهداف آمریکایی در عراق، کشور به میدانی برای تسویه حسابهای آمریکا و ایران بدل شده است، خطر شعله ور شدن جنگهای مذهبی بیش از پیش وجود دارد.

چهار. تقویت روایت بازگشت صدر به زندگی سیاسی:

ناظران این خواست صدر برای گنجاندن «عید غدیر» در تعطیلات رسمی کشور، از نشانه های^(*) تمایل وی به بازگشت به زندگی سیاسی و مشارکت در انتخابات پارلمانی آینده تعبیر کرده اند. این اقدام صدر یک تبلیغات انتخاباتی نیز بود زیرا او از پیروان خود خواست که با حضور در خیابانها پارلمان را تحت فشار قرار دهد. در واقع او به پیروان خود فرمان آماده باش داد تا برای مرحله بعدی آماده باشند. همزمان با این رویداد، صدر نام جریان خود را از

«جریان صدر» به «جریان ملی شیعی» تغییر داد تا این جریان گسترده تر شده و ائتلافهای شیعی دیگری را نیز دربرگیرد و در آینده، جنبش سیاسی احتمالی را به یک جنبش ملی بدل سازد.

چهارم. تحمیل روایت مذهبی و سرانجام رقابت شیعی - شیعی

عراق در دو سال گذشته به خاطر رقابت میان دو ائتلاف بزرگ شیعی یعنی تیار صدر به رهبری مقتدی صدر و چارچوب هماهنگی که در بردارنده تعدادی از ائتلافهای مورد حمایت ایران مانند «دولت قانون» به رهبری نوری المالکی و «الفتح» به رهبری هادی العامری است، دچار انسداد سیاسی بسیار پیچیده ای شد. دو طرف بر سر رهبری جامعه شیعه، قدرت و نفوذ در معادله شیعه و عراق با یکدیگر درگیر شدند که نزدیک بود به درگیری مسلحانه در منطقه سبز در وسط بغداد منجر شود. صدر در آگست 2022 میلادی اعلام کرد که از زندگی سیاسی فاصله می گیرد و از پیروان خود خواست برای جلوگیری از خونریزی فورا به خانه های خود بازگردند؛ و بدین سان این غائله خاتمه یافت.

اینکه نمایندگان «چارچوب هماهنگی» در مقابل خواست صدر به سرعت تمکین کردند و همچنین اظهارات فرمانده شبه نظامیان «عصائب اهل الحق» بعد از تصویب تعطیلی «عید غدیر» که گفت: «[اکثریت ملت به حقوق خود که از آنها دریغ شده بود، رسیدند](#)» و صدر نیز از نمایندگان به خاطر این اقدام [تشکر](#) کرد، همه اینها از یک واقعیت پرده بر می دارد و آن اینکه فضای شیعی تازه ای در عراق در حال شکل گیری است و احتمالا طرفهای شیعی به تفاهات تازه رسیده اند مبنی بر اینکه دو جریان رقیب شیعی - شیعی که دریافته اند پیروزی در رقابتی با حاصل جمع صفر بسیار مشکل است، اکنون برای دسترسی به یک مصالحه تاریخی و یا حد اقل کاهش تنش و ورود به یک دوره طولانی مدت آرامش امکان نزدیکی میان مالکی و صدر را مطرح می کنند. برخی بر این باورند که صدر با مطرح کردن خواست خود مبنی بر تعطیلی عید غدیر در واقع خواسته است جدیت «چارچوب هماهنگی» و مخصوصا «ائتلاف دولت قانون» در نزدیکی به خود را بسنجد. و چارچوب هماهنگی نیز از این آزمون سربلند بیرون آمد و نمایندگان «چارچوب هماهنگی» به

سرعت در مقابل خواست صدر تمکین کردند و چند روزی از طرح خواست صدر نگذشته بود که پارلمان بر آن مهر تأیید زد.

ویک شاخص دیگری سناریوی نزدیکی را تقویت می کند این است که محافل شیعی عراق از **تلاشهای مالکی** برای نزدیک شدن به صدر پرده برداشته اند. شاید علت این رویکرد مالکی را بتوان در این واقعیت جستجو کرد که او اختلافات در درون «چارچوب هماهنگی» در مورد میزان و ماهیت حمله به اهداف آمریکایی در عراق نگران است و همچنین از پیشرفت رابطه فزاینده میان قیس الخزعلی و نخست وزیر نگران است که مبادا این امر به تشکیل یک ائتلاف شیعی تازه ای منجر شود که خارج از کنترل وی باشد. از این رو، مالکی بهترین راه ممانعت از ولادت چنین ائتلاف تازه ای، را در ایجاد دوگانه قدرتمند مالکی - صدر دیده است. و شاید هم مالکی به واقع بینانه بودن دیدگاه ایرانی پی برده است که انزوای «صدر» به اختلافات بیشتر در میان شیعیان منجر می شود و حتی می تواند به جنگ شیعی - شیعی منجر شود.

با توجه به اینکه از مصالحه میان صدر و مالکی، ایران بیشترین بهره را می برد، بسیاری از ناظران بر این باورند که چون اختلافات شیعی - شیعی بر تلاشهای توسعه طلبانه ایران در عراق سایه افکنده است، اکنون ایران برای مصالحه میان مالکی و صدر و ترمیم شکاف در بیت شیعی وارد عمل شده است. زیرا پایگاه شیعی به منزله ستون فقرات تداوم طرح توسعه طلبانه ایران در عراق محسوب می شود و اختلافات میان مالکی و صدر این پایگاه را تضعیف کرده است که این امر یک مشکل بزرگی بر سر تلاشهای ایران برای حفظ دستاوردها و پیشبرد طرحهای توسعه طلبانه محسوب می شود.

پنجم: مهمترین پیامدهای شعله ور شدن جنگ مذهبی تازه در عراق

یک. تسلط شیعه بر پارلمان و تصویب قوانین مذهبی

همانطور که بارها و بارها این مطلب بیان شده است عدم مبارزه و رقابت سخت با شیعیان در انتخابات به تسلط شیعیان بر پارلمان انجامیده است که مهمترین رخنه برای طرحهای خارجی و مخصوصا طرحهای ایرانی در عراق است. زیرا مجرای قانونگذاری در خدمت طرحهای ایرانی قرار می گیرد و

قوانینی به طور رسمی در پارلمان به تصویب می رسد که در راستای پیشبرد طرح‌های ایرانی باشد. در نتیجه، اگر برای تقویت فرصت‌های جریان‌های دیگر عراق - به غیر از جریان‌های شیعی - تلاشی صورت نگیرد، این وضعیت رفته رفته به تثبیت و تسلط هویت شیعی و از بین بردن هویت جمعی منجر می شود و بدین سان، اهداف برنامه های شیعی ایرانی در عراق محقق می گردد. لذا، بررسی مصوبات پارلمان عراق از زمانی که نمایندگان «چارچوب هماهنگی» پارلمان را در اختیار گرفته اند، یک ضرورت مبرم است.

دو. پناه گرفتن صدر پشت سنگر مذهب و روند دولت ملی

بسیاری برای این باورند که خواست مذهبی «صدر» که نشان داد او پشت خاکریز مذهب سنگر گرفته است، هدف او در مورد روند دولت ملی که سالها از آن دم می زد را زیر سؤال برده است. زیرا طرح یک خواست مذهبی و بسیج کردن پیروان خود در حمایت از این خواست، اساسا با روند دولت ملی که همه هویت‌های فرعی را زیر چتر شهروندی گرد می آورد، منافات دارد. و این اقدام صدر، روایت شیعی فرعی را بر سایر روایت‌های جوامع عراقی تحمیل می کند و این یک رویکرد تمامیت خواه است که با هدف تحمیل و تسلط بر هویت مشترک عراقی صورت می گیرد.

سه. خواست مذهبی صدر و آینده رابطه با اهل سنت:

در دو دوره انتخابات پارلمانی گذشته صدر شعارهای همگانی ملی فرامذهبی سرداد و خواهان ایجاد یک عراق جدید شد که همه هویت‌ها و شهروندان از هر قوم، رنگ و مذهب را در برگیرد. این شعار صدر مورد استقبال جریان‌های سنی، ملی و سیاسی قرار گرفت. در نتیجه، طیف گسترده ای از رأی دهندگان اهل سنت نیز از ائتلاف صدر حمایت کردند و برخی از ائتلاف‌های سنی مانند «ائتلاف سیاده» و «عزم» و «متحدون» به ائتلاف صدر پیوستند اما بسیاری انتظار دارند که این خواست مذهبی صدر احتمالا موضع بسیاری از جریان‌های ملی، سنی و ائتلاف‌های سنی را در مورد صدر در انتخابات آینده تغییر خواهد داد.

پایان

آنچه بیان شد، از این واقعیت پرده بر می دارد که در اندیشه راهبردی سیاستگران شیعی عراق، فاکتور مذهبی بر سایر فاکتورهای دیگر در گرایشها، ابزارها و رویکردهای آنان در مورد مسائل داخلی و خارجی عراق، اولویت دارد. جریان صدر که در طول سالیان گذشته با طرح مسأله دولت به معنای ملی که در آن همه هویت‌های و اقوام فرعی نیز جای دارد و مخالفت با هرگونه جبهه‌گیری مذهبی و قومی و سهمیه‌بندی‌های فرقه‌ای سرو صداهای زیادی در دنیا به راه انداخته بود، اما به گفته شاعر: «خوش بود گر محک تجربه آید به میان / تا سیئه روی شود هر که در او غش باشد» و دیدیم که صدر پشت روایت شیعه پناه گرفت و هویت اجتماعی را زیر پا گذاشت. او به همین مقدار هم اکتفا نکرد بلکه خواهان تحمیل روایت شیعی را بر تمام عراق شد. وقتی او طرح تعطیلی «روز غدیر» را ارائه داد، به خوبی نسبت به پیامدهای آن بر سایر جوامع سنی و کردی آگاه بود و می دانست که این اقدام بیشتر در راستای روند بی‌دولتی است و روند دولت را تضعیف می کند. و این واقعیت نمایان شد که وقتی پای اصول روایت شیعی به میان آید، سیاستگران شیعی در مورد اولویت دولت ملی و ارزشهای اجتماعی چه رویکردی را از خود نشان می دهند.

بحرانهای پیچیده و مزمن سیاسی، امنیتی و خدماتی که عراق با آنها دست و پنجه نرم می کند، از مشکلی به نام تسلط نظام سیاسی با اکثریت شیعی پرده بر می دارد و این مشکل مانع از آن می شود که نظام بتواند به وظایف اصلی خود بپردازد. از آنچه در این نوشتار آمد، مهمترین عامل این مشکل نیز روشن می شود و آن این است که جریان حاکم بر نظام حکومتداری در عراق، فاقد یک راهبرد ملی برای ملت است.. به همین سبب است که جنگهای فرقه‌ای در این کشور در گرفت و خسارتهای جانی و مادی هنگفتی نیز بر جای گذاشت. و اکنون نیز نشانه‌های یک بحران دیگری در افق خودنمایی می کند. همچنین، گروههای شبه نظامی تشکیل شد و برای عملیاتی سازی دیدگاههای پیروان و حامیان مذهب شیعی ائتلافهایی شکل گرفت. پیروان مذهب شیعی کوشیدند تا منابع و سرمایه‌های کشور و جامعه را برای پیشبرد اهداف مذهب شیعه به خدمت بگیرند. و همان‌گونه که حکومت دینی در

ایران را پیاده کنند که بعد از پیروزی انقلاب، منابع کشور و ملت در خدمت اهداف ایدئولوژیک به کار گرفته شد. پس نظام شیعی به کشور و اهل سنت اعتنایی ندارد. به همین دلیل اوضاع روبه وخامت نهاد، بخشهای خدمات رسانی دچار بحران شد و جنگهای مذهبی و اختلافات قومی بالا گرفت و ناامنی ها روز به روز گسترش یافت؛ چرا که نظام این مسائل را در اولویت خود ندارد و نسبت به آنها بی توجهی می کند. و تحمیل سلطه مذهب شیعه بر سایر مذاهب در عراق را در رأس اولویتهای نظام قرار دارد.

خلاصه اینکه، کشورها و ملتها قربانی نظامهایی هستند که به جای خدمت به کشور و شهروندان خود، هم و غم مذهب را در سردارد. اوضاع کشور بحران زده عراق علی رغم داشتن سابقه تمدنی کهن و منابع هنگفت اقتصادی، و اوضاع معیشتی رقت بار شهروندان عراق، مثال زنده ای از سرانجام تسلط مذهب بر حکومت عراق است. همچنین، علی رغم اینکه شیعه توانسته است چهره های برجسته سنی را به حاشیه براند، رها کردن میدان برای شیعه و عدم رقابت با آنها در انتخاباتهای آینده می تواند زمینه را هرچه بیشتر برای موفقیت جامعه شیعه و کسب دستاوردهای بیشتر در تثبیت هویت شیعی در عراق مهیا سازد و این امر می تواند هزینه مقابله با طرحهای فرامرزی را افزایش دهد.

---

* بر اساس قانون جدید تعطیلات رسمی، جمعه و شنبه هر هفته، آغاز سال میلادی، آغاز سال هجری، مولد نبوی، روز عاشورا یعنی دهم محرم، عید غدیر، عید فطر، عید قربان، عید نوروز، روز ارتش و روز کارگر تعطیلات رسمی در سرتاسر کشور عراق هستند. قانون به شهرهای مقدس اختیار داده است که بر حسب ضرورت حداکثر تا سه روز را رسماً تعطیل کند. همچنین قانون اعیاد خاص پیروان تمامی ادیان و مذاهب در عراق مانند مسیحیان، صابئی ها و ایزدی ها را به رسمیت شناخته و آنها نیز تعطیلات مخصوص خود را دارند. همچنین در این قانون سه عید مربوط به یهودیان در نظر گرفته شده است که عبارتند از: یک روزیوم کیبور، دو روز عید فصح، دو روز عید آلونکها. این در حالیست که پیروان دین یهود اکنون در عراق برخلاف گذشته، چندان زیاد نیستند. منبع: <https://2u.pw/EXumXrTX>

* نظام صدام حسین در دهه هشتاد قرن بیستم یک عملیات نظامی گسترده ای را علیه مناطق کرد نشین شمال عراق به اتهام مخالفت با نظام، به راه انداخت که ده ها و صدها هزار کشته و زخمی برجای گذاشت.

* مهمترین آنها عبارتند از: فراخوان عمومی صدر برای برگزاری تجمعات در همبستگی با ملت فلسطین علیه جنگ اسرائیل در غزه، ارسال پیام به دولتهای مصر، اردن، سوریه و لبنان تا به حامیان جریان صدر اجازه دهند به طور مسالمت آمیز به سوی مرزهای فلسطین راهپیمایی کنند. فراخوان صدر به ملتهای عرب برای اینکه تا زمان شکسته شدن محاصره غزه، در مرزهای فلسطین تحصن کنند. همزمان با گفتگوهای شیعی - شیعی درباره اصلاح قانون انتخابات و جهت آمادگی برای انتخابات زود هنگام، صدر برای یک دیدار خصوصی و مرموز به منزل علی سیستانی مرجع شیعی رفت.

✉ info@rasanahiiis.com

🐦 [@rasanahiiis](#) [f](#) [@rasanahiiis](#)

🌐 www.rasanah-iiis.org

